

توسعه فردی و تحول سازمانی

اعتبارسنجی مدل شایستگی حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی شهر المثنی

صادق خضیر حسون الحجیمی^۱، زهرا توانگر مروستی^{۲*}، هادی کطفان شون العبد الله^۳، نرگس سعیدیان خوراسگانی^۴ شیوه استناددهی: الحجیمی، صادق خضیر حسون، توانگر

مروستی، زهرا، العبد الله، هادی کطفان شون، و سعیدیان خوراسگانی، نرگس. (۱۴۰۳). اعتبارسنجی مدل شایستگی حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی شهر المثنی. توسعه فردی و تحول سازمانی، ۲(۴)، ۲۱۳-۲۰۱.

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
۲. استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، واحد فسا، دانشگاه آزاد اسلامی، فارس، ایران
۳. دانشیار، گروه آموزشی علوم تربیتی، تخصص فیزیک، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه قادسیه، عراق
۴. دانشیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: zahratavanger@iaui.ac.ir

چکیده

تاریخ چاپ: ۰۱ اسفند ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۰۱ بهمن ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۸ بهمن ۱۴۰۳

تاریخ ارسال: ۲۰ مهر ۱۴۰۳

هدف کلی پژوهش حاضر اعتبارسنجی مدل شایستگی حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی شهر المثنی که به روش توصیفی از نوع پیمایشی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دبیران آموزش زبان عربی در شهر المثنی تشکیل داد که از آن میان ۲۲۱ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برای شرکت در پژوهش انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در پژوهش پرسشنامه محقق ساخته منتج مدل آموزش شایستگی حرفه‌ای معلمان با ۵۳ گویه در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد چهار بعد صلاحیت شامل صلاحیت عمومی، صلاحیت چندساحتی، صلاحیت آموزشی و صلاحیت رهبری از برازش مناسب برخوردار هستند و صلاحیت عمومی قلب اصلی در مدل صلاحیت حرفه‌ای معلمان شهر المثنی می‌باشد.

کلیدواژگان: شایستگی حرفه‌ای، معلمان، درس زبان عربی، شهر المثنی

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار

این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت

دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0)

صورت گرفته است.

Personal Development and Organizational Transformation

Validation of the Professional Competency Model for Arabic Language Teachers in Al-Muthanna City

Sadeq Khudhair Hassoon Alhchaimi¹, Zahra Tavangar Marvasti^{2*}, Hadi Gattfan Shon Al-Abdullah³,
Narges Saeidian Khorasgani⁴

1. PhD Student, Department of Educational Management, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran
2. Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Fasa Branch, Islamic Azad University, Fasa, Iran
3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Specialization in Physics, Faculty of Educational Sciences, Qadisia University, Iraq
4. Assistant Professor, Department of Educational Management, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

*Corresponding Author's Email: zahratavangar@iau.ac.ir

How to cite: Alhchaimi, S. K. H., Marvasti, Z. T., Al-Abdullah, H. G. S., & Khorasgani, N. S. (2024). Validation of the Professional Competency Model for Arabic Language Teachers in Al-Muthanna City. *Personal Development and Organizational Transformation*, 2(4), 201-213.

Abstract

The primary objective of the present study was to validate the professional competency model for Arabic language teachers in Al-Muthanna City. This research employed a descriptive survey method. The statistical population comprised all Arabic language teachers in Al-Muthanna City, from which a stratified random sample of 221 individuals was selected to participate in the study. The research instrument was a researcher-made questionnaire derived from the professional competency training model for teachers, consisting of 53 items on a five-point Likert scale. Confirmatory factor analysis was used to analyze the data. The findings indicated that four competency dimensions—general competency, multidimensional competency, instructional competency, and leadership competency—demonstrated good model fit. Moreover, general competency was identified as the core component in the professional competency model for teachers in Al-Muthanna City.

Keywords: *Professional competency, teachers, Arabic language course, Al-Muthanna City*

Submit Date: 2024 October 11
Revise Date: 2025 January 20
Accept Date: 2025 February 06
Publish Date: 2025 February 19

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

مقدمه

در نظام‌های آموزشی مدرن، ارتقاء کیفیت تدریس به‌عنوان عاملی کلیدی در بهبود فرآیند یاددهی-یادگیری شناخته می‌شود. این کیفیت ارتباط مستقیمی با میزان شایستگی معلمان دارد، چرا که معلم توانمند نه تنها در انتقال مفاهیم درسی نقش دارد بلکه به‌عنوان الگو، هدایتگر و انگیزه‌بخش نیز ایفای نقش می‌کند. در این راستا، شایستگی حرفه‌ای معلم به مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها، ارزش‌ها و توانایی‌های ادراکی و اجتماعی اطلاق می‌شود که وی را در ایفای موفق وظایف حرفه‌ای یاری می‌رساند (Rajagopalan, 2015). در یک رویکرد تلفیقی، معلمان باید قادر باشند به صورت علمی و خلاقانه عمل کرده و فراتر از انتقال دانش صرف، زمینه‌ساز رشد شخصیتی، اجتماعی و فرهنگی فراگیران شوند (Ababio, 2013).

شایستگی حرفه‌ای معلمان در سطح کلان به‌عنوان مولفه‌ای بنیادین در تحقق آموزش باکیفیت شناخته می‌شود. در همین راستا، پژوهش‌های معاصر چون مطالعه السوات (۲۰۲۳) نشان می‌دهد که توسعه استانداردهای حرفه‌ای برای معلمان زبان دوم نقش مهمی در بهبود خودکارآمدی و عملکرد آن‌ها دارد (Alsowat, 2023). از منظر نظری نیز رویکردهایی چون برنامه‌ریزی ارزیابی مبتنی بر شایستگی بر اهمیت ساختارهای نظام‌مند جهت ارزیابی عملکرد معلمان تأکید دارند که در آثار بوک و ریتبروک به خوبی نمایان است (Bok & Rietbroek, 2013). در زمینه آموزش زبان عربی نیز اهمیت معلمی با شایستگی‌های خاص دوچندان می‌شود. زیرا زبان عربی نه تنها یک موضوع درسی بلکه حامل ارزش‌های دینی، فرهنگی و تاریخی نیز هست. چالش‌های رایج در آموزش این زبان شامل کمبود معلمان متخصص، فقدان رویکردهای نوین تدریس، و عدم انطباق محتوای درسی با واقعیت‌های فرهنگی و اجتماعی فراگیران است (Aghaee & Ghasemi, 2023). با این حال، توسعه شایستگی حرفه‌ای معلمان می‌تواند به‌عنوان راهکاری مؤثر در جهت غلبه بر این چالش‌ها و ارتقاء کیفیت یادگیری دانش‌آموزان تلقی شود.

تعریف و توسعه مدل‌های شایستگی حرفه‌ای مستلزم شناخت دقیق نیازهای آموزشی و انتظارات از معلمان در سطوح مختلف نظام آموزشی است. همان‌طور که کاناگا (۲۰۰۷) تصریح می‌کند، آزمون‌های عملکرد و طراحی مدل‌های شایستگی، ابزارهای مؤثری برای اطمینان از کیفیت عملکرد حرفه‌ای معلمان هستند (Kanaga, 2007). در همین راستا، نقش ارزیابی عملکرد معلمان نیز از اهمیت حیاتی برخوردار است، چرا که فرآیندهای بازخوردی منجر به توسعه حرفه‌ای آنان می‌شود. کری (۲۰۱۵) در پژوهش خود به اهمیت بازاندیشی در ارزیابی عملکرد به‌منظور حمایت از رشد حرفه‌ای اشاره دارد (Kerry, 2015).

از سوی دیگر، پژوهش‌های بین‌المللی مانند مطالعه ناویدینیا و همکاران (۲۰۱۳) در زمینه شناسایی مؤلفه‌های ارزیابی معلمان زبان انگلیسی در ایران، نشانگر آن است که برای اعتباربخشی به عملکرد معلمان، باید شاخص‌هایی مانند دانش محتوایی، توانمندی‌های روان‌شناختی، نگرش‌های حرفه‌ای و تعهد اخلاقی مورد بررسی قرار گیرد (Navidinia et al., 2013). این شاخص‌ها، در بافت فرهنگی کشورهای مختلف، ممکن است تعاریف و مصادیق متفاوتی داشته باشند. بنابراین، مدل‌های شایستگی حرفه‌ای باید متناسب با بستر بومی و نظام تربیتی کشور طراحی و بومی‌سازی شوند.

در چارچوب جهانی‌شدن آموزش، مفاهیم جدیدی مانند سواد رسانه‌ای، هوش مصنوعی در تدریس، و مهارت‌های دیجیتال نیز به ابعاد شایستگی معلمان افزوده شده‌اند. کورونا (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای بر روی درک معلمان از صلاحیت‌های سواد رسانه‌ای، نشان می‌دهد که آموزش‌های ضمن خدمت در فضای آنلاین می‌تواند به توسعه این شایستگی‌ها کمک کند (Korona, 2024). همچنین، پژوهش‌های مک‌دائل

و همکاران (۲۰۲۴) بر اهمیت پیوند بین صلاحیت‌های هیجانی-اجتماعی معلمان با آمادگی شغلی و موفقیت شغلی دانشجویان تأکید دارد (McDonnell et al., 2024).

در همین زمینه، پژوهش چنگ و همکاران (۲۰۲۴) نشان می‌دهد که تجربه کارورزی و برنامه‌های پشتیبان آموزشی در کنار خودکارآمدی معلمان نقش مهمی در توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای ایفا می‌کند (Cheng et al., 2024). این دیدگاه با رویکرد تازه‌تری که در نظام‌های آموزشی مبتنی بر خودراهبری و یادگیری مستقل دنبال می‌شود، همسو است. همچنین پژوهش‌های اخیر مانند مطالعه پورواتی و سوکیرمان (۲۰۲۴) بر لزوم بازنگری و طراحی برنامه‌های آموزشی برای توسعه شایستگی معلمان در چارچوب برنامه‌های ملی تأکید دارند (Purwati & Sukirman, 2024).

افزون بر این، توسعه شایستگی دیجیتال معلمان به‌ویژه در دوره پساکرونا اهمیت بیشتری یافته است. پژوهش تازه‌ای توسط تزافیلوکو و همکاران (۲۰۲۳) ابعاد حرفه‌ای و آموزشی سواد دیجیتال را در یک ابزار سنجش نوین تلفیق کرده و بر کارآمدی آن در ارزشیابی معلمان تأکید دارد (Tzafilkou et al., 2023). همچنین، پژوهش نجنکا (۲۰۲۳) در مورد انگیزه‌ها و رویه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان فنی-حرفه‌ای در کنیا، گواهی است بر آنکه مدل‌های شایستگی بایستی متناسب با نیازهای واقعی معلمان طراحی شوند (Njenga, 2023). مطالعه حاضر با تکیه بر مبانی نظری و پژوهش‌های پیشین، در پی اعتبارسنجی مدلی بومی‌سازی‌شده از شایستگی حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی در شهر المثنی است.

روش‌شناسی

روش مورد استفاده در پژوهش حاضر روش توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شامل دبیران آموزش زبان عربی در کشور عراق به تعداد ۵۲۱ نفر بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و بر اساس فرمول کوکران نمونه‌ای با حجم ۲۲۱ نفر انتخاب شدند که از این تعداد ۸۱ نفر زن و ۱۴۰ مرد بودند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته بود که براساس بخش اول تحقیق ساخته شد. بخش اول پرسشنامه مربوط به سوالات فردی و اطلاعات دموگرافیک و بخش دوم سوالات طراحی شده در راستای اهداف تحقیق بود. پرسشنامه محقق ساخته که با توجه به پیشینه نظری و مدل کیفی منتج از مصاحبه با صاحب نظران طراحی شد دارای ۴ بعد و ۱۱ (مضمون سازمان دهنده) و ۵۳ سؤال بود که پایایی آن در جدول شماره (۲) ارائه شده است. در نهایت یافته‌های حاصل از پرسشنامه‌ها مبنای تجزیه و تحلیل داده‌ها در راستای اعتباریابی مدل قرار گرفت. لازم به ذکر است که به منظور برآورد روایی پرسشنامه‌ها از سه روش استفاده شده است: تحلیل عاملی تاییدی برای تأیید روایی سازه، تحلیل گویه یا آیتم برای ارزیابی روایی هر گویه به صورت جداگانه، و همچنین بررسی همبستگی‌ها بین گویه‌ها. از روش تحلیل عاملی تاییدی برای تأیید روایی ساختاری استفاده شده است، که نتیجه آن تأیید ۱۱ مولفه (مضمون) مختلف در پرسشنامه را نشان داده است. این نتایج نشان می‌دهند که ساختار و مولفه‌های مورد نظر در پرسشنامه به خوبی تأیید شده‌اند و با تحلیل عاملی، ساختار داخلی پرسشنامه قابل تأیید است. برای ارزیابی روایی هر گویه به صورت جداگانه، از تحلیل گویه یا آیتم استفاده شده است. نتیجه این بررسی نشان داده که هر گویه با نمره کل محاسبه شده و با توجه به ضریب همبستگی بالایی که بین آن‌ها وجود داشته است (بیشتر از ۰.۲۵)، معنی‌دار هستند. این نتایج نشان می‌دهند که هر گویه به تنهایی نیز قابل قبول و قابل استفاده در پژوهش می‌باشد. بنابراین، با استفاده از سه روش مختلف برای ارزیابی روایی، اطمینان حاصل شده است که پرسشنامه‌های استفاده شده در تحقیق دارای روایی مطلوبی هستند و می‌توانند به درستی در مطالعات بعدی استفاده شوند. همچنین به منظور سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از بسته نرم افزاری آماری علوم

اجتماعی استفاده گردید و ضرایب پایایی برای پرسشنامه صلاحیت حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی و ابعاد آن محاسبه گردید که همگی بالاتر از ۰/۸۰ بوده و نشان از دقت بالای ابزار اندازه گیری استفاده شده دارد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از مدل معادلات ساختاری کوواریانس محور استفاده به عمل آمد.

جدول ۱. اطلاعات دموگرافیک نمونه در بخش کمی

ویژگی‌ها	متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۴۰	۷۲/۴۰
	زن	۸۱	۲۷/۶۰
تعداد	-	۲۲۱	۱۰۰
مدرک	کارشناسی	۱۵۷	۷۱
	کارشناسی ارشد	۴۹	۲۲
	دکترا و دانشجو دکترا	۱۵	۷
تعداد	-	۲۲۱	۱۰۰

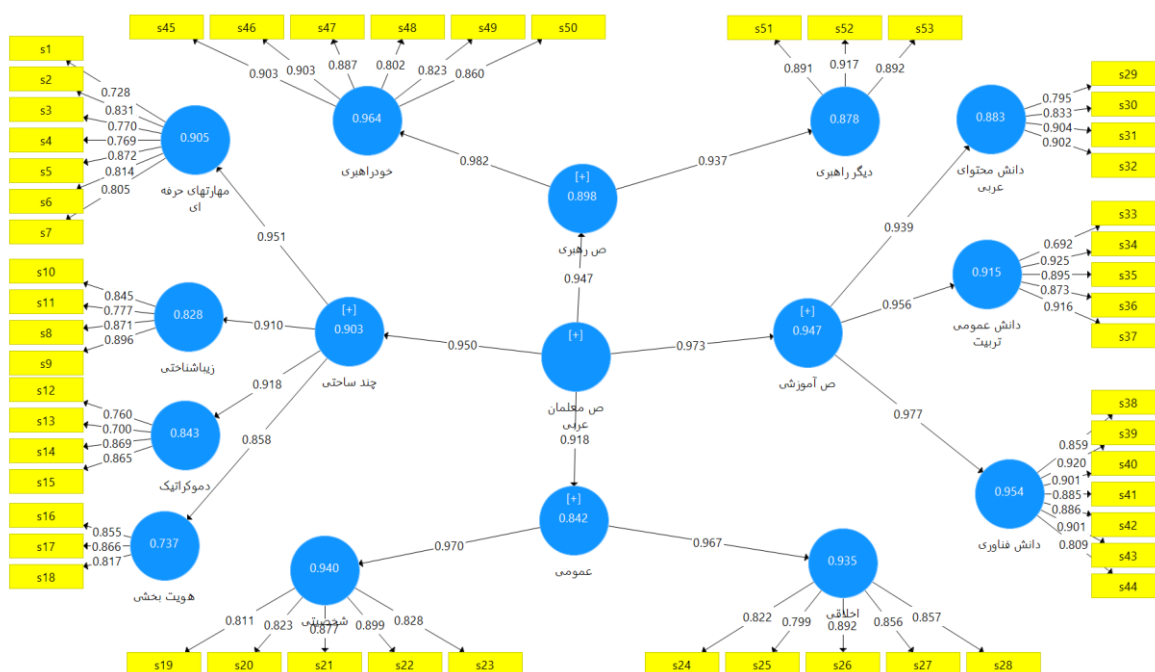
جدول ۲. پایایی مؤلفه‌های پرسشنامه محقق ساخته برگرفته شده

مؤلفه‌ها	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
صلاحیت‌های حرفه‌ای	۰/۹۲	۰/۹۰
صلاحیت‌های زیباشناختی	۰/۸۲	۰/۸۹
صلاحیت‌های دموکراتیک	۰/۸۱	۰/۸۷
صلاحیت‌های هویت بخشی	۰/۸۰	۰/۸۸
صلاحیت‌های شخصیتی	۰/۹۰	۰/۹۲
صلاحیت‌های اخلاقی	۰/۹۰	۰/۹۲
صلاحیت‌های دانش محتوای عربی	۰/۸۷	۰/۸۸
صلاحیت‌های عمومی تربیت	۰/۹۰	۰/۸۹
صلاحیت‌های خود راهبری	۰/۹۳	۰/۹۴
صلاحیت‌های دیگر رهبری	۰/۹۱	۰/۹۰

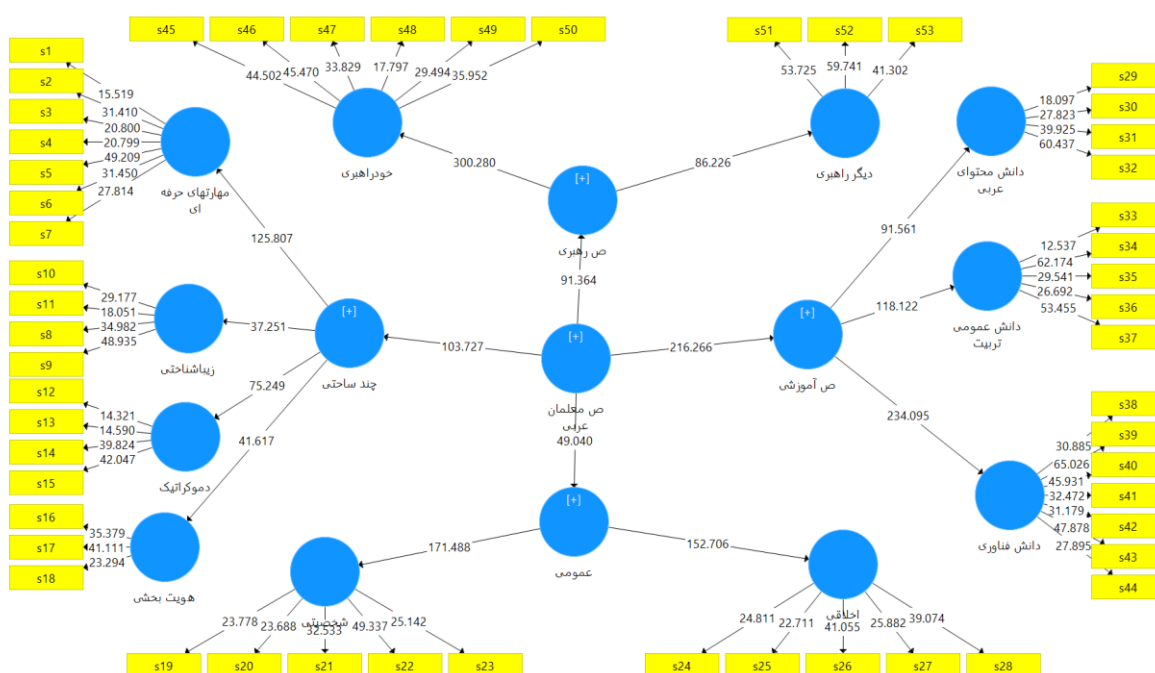
یافته‌ها

سؤال اصلی: آیا مولفه‌های مدل صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی از اعتبار لازم برخوردار است؟

مدل آموزش صلاحیت حرفه‌ای معلمان شهر المثنی شامل ۴ مقوله اصلی و ۱۱ مقوله فرعی است که همگی دارای برازش مطلوب هستند. شکل شماره (۱) شمای مدل را نشان می‌دهد:

شکل ۱. تحلیل عاملی سازه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی در حالت تخمین استاندارد

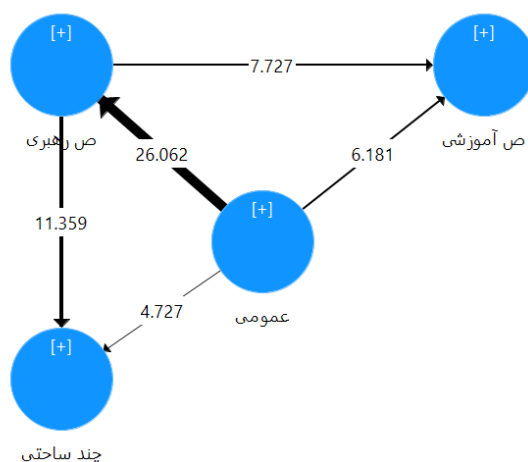

شکل ۲. تحلیل عاملی سازه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی در حالت معنی داری

جدول ۳. عناصر و اجزای مدل ساختاری مرتبه دوم

برون زا	درون زا	بار عاملی	مقدار تی	پیش بینی مدل
چند ساحتی	صلاحیت‌های مهارت حرفه‌ای	۰/۹۵	۱۲۵/۸۰	۰/۵۰
	صلاحیت‌های زیبایی شناختی	۰/۹۱	۳۷/۲۵	۰/۵۲
	صلاحیت‌های دموکراتیک	۰/۹۱	۷۵/۲۴	۰/۴۸
	صلاحیت‌های هویت بخشی	۰/۸۵	۴۱/۶۱	۰/۵۴
عمومی	صلاحیت‌های شخصیتی	۰/۹۷	۱۷۱/۴۸	۰/۵۹
	صلاحیت‌های اخلاقی	۰/۹۶	۱۵۲/۷۰	۰/۶۷
آموزشی	صلاحیت‌های دانش محتوای عربی	۰/۹۳	۹۱/۵۶	۰/۵۷
	صلاحیت‌های عمومی تربیت	۰/۹۵	۱۱۸/۱۲	۰/۵۹
	صلاحیت‌های فناوری	۰/۹۷	۲۳۴/۰۹	۰/۶۴
رهبری	صلاحیت‌های خود راهبری	۰/۹۶	۳۰۰/۲۸	۰/۶۳
	صلاحیت‌های دیگر راهبری	۰/۹۳	۸۶/۲۲	۰/۶۳

جدول شماره (۳)، به بررسی عناصر و اجزای مدل ساختاری مرتبه دوم پرداخته است. که همگی در سطح مطلوبی می‌باشند. بر اساس مبانی نظری، بار عاملی می‌تواند کمتر از ۰.۵ باشد. هرچه بار عاملی بالاتر باشد، سهم بیشتری در اندازه‌گیری متغیر مورد نظر دارد و بالعکس. با توجه به شکل، می‌توان گفت که در این مدل، تمام متغیرهای آشکار دارای بار عاملی بالاتر از ۰.۶ هستند که این نشان‌دهنده سطح بسیار مطلوبی برای سنجش متغیرها است. تمامی ضرایب در سطح اطمینان ۰.۹۵ معنادار هستند، بنابراین نتایج حاصل از بارهای عاملی نشان‌دهنده روایی بالای مدل است.

شکل ۳. مدل روابط ابعاد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان عربی

در شکل شماره ی (۳) مدل شاخص‌ها مؤلفه‌ها و ابعاد تشکیل دهنده صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان عربی ترسیم شده است. این مدل از ۱۱ مفهوم سازمان دهنده و ۴ مفهوم فراگیر تشکیل شده است. صلاحیت‌های عمومی قلب مدل را تشکیل می‌دهد که عبارتند از صلاحیت‌های شخصیتی و اخلاقی. می‌توان گفت که صلاحیت‌های عمومی با مقدار تی ۲۶/۰۶ بر صلاحیت‌های رهبری تاثیر مثبت و معنی داری دارد و همزمان با مقدار تی ۶/۱۸ بر صلاحیت‌های آموزشی و با مقدار تی ۴/۷۲ بر صلاحیت‌های چند ساحتی تاثیر معنی دار دارد، همچنین صلاحیت‌های

رهبری با مقدار تی ۱۱/۳۶ بر صلاحیت‌های چند ساحتی و با مقدار تی ۷/۷۲=۶ بر صلاحیت‌های آموزشی تاثیر گذار است. آماری خارج از بازه منفی ۱/۹۶ تا مثبت ۱/۹۶ قرار گرفته و سطح معنی داری $P > 0.1$ محاسبه شده است با توجه به ضریب مسیر می‌توان گفت بین متغیرهای فوق رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد. صلاحیت‌های عمومی، شامل صلاحیت‌های شخصیتی و اخلاقی، هسته مرکزی مدل را تشکیل می‌دهند و به شدت بر سایر ابعاد تأثیر می‌گذارند. این صلاحیت‌ها بر صلاحیت‌های چند ساحتی (مهارت حرفه‌ای، زیباشناختی، روابط دموکراتیک، هویت‌بخشی)، صلاحیت‌های آموزشی (دانش محتوایی، دانش عمومی تربیتی، دانش فناوری) و صلاحیت‌های رهبری (خودرهبری و دیگررهبری) اثرگذارند. معلمان با صلاحیت‌های عمومی قوی، توانایی بیشتری در برقراری روابط مثبت، به‌کارگیری دانش جدید، و استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی دارند. همچنین، این معلمان می‌توانند نقش‌های مهمی در تیم‌های آموزشی ایفا کنند و محیط‌های یادگیری پویاتری ایجاد نمایند. بنابراین، تقویت صلاحیت‌های عمومی در فرآیند آموزش معلمان اهمیت بالایی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف اعتبارسنجی مدل شایستگی حرفه‌ای معلمان درس زبان عربی در شهر المثنی طراحی شد. بر اساس نتایج تحلیل عاملی تأییدی، ساختار چهار بعدی مدل شامل صلاحیت‌های عمومی، صلاحیت‌های چندساحتی، صلاحیت‌های آموزشی و صلاحیت‌های رهبری از برازش مطلوبی برخوردار بود. یافته‌ها نشان داد که بعد صلاحیت‌های عمومی به‌عنوان هسته مرکزی مدل نقش تعیین‌کننده‌ای دارد و به‌طور معناداری سایر ابعاد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این نتایج نشانگر آن است که برخورداری معلمان از صلاحیت‌های شخصیتی و اخلاقی، پیش‌زمینه‌ای اساسی برای موفقیت آنان در ابعاد دیگر حرفه‌ای است. این موضوع با یافته‌های (Ababio, 2013) هم‌راستا است که معلم را به‌عنوان مدیری توصیف می‌کند که در محیط یادگیری نقش کلیدی دارد و فراتر از انتقال محتوا، باید ویژگی‌هایی همچون عدالت‌محوری، احترام متقابل و مسئولیت‌پذیری اخلاقی داشته باشد.

مطابق با نتایج پژوهش، صلاحیت‌های چندساحتی شامل مهارت حرفه‌ای، صلاحیت زیباشناختی، صلاحیت دموکراتیک و هویت‌بخشی، به‌عنوان مکمل بعد عمومی عمل می‌کنند. اهمیت این بعد با تأکید بر ضرورت درک تفاوت‌های فردی، ایجاد انگیزه در یادگیرندگان و بهره‌گیری از روش‌های متنوع تدریس، برجسته می‌شود. این یافته‌ها با نتایج مطالعه (Alsowat, 2023) در خصوص توسعه استانداردهای تدریس در آموزش زبان دوم مطابقت دارد که بیان می‌دارد معلمان مؤثر باید دارای مهارت‌های تدریس خلاقانه و نگرش‌های حرفه‌ای چندبعدی باشند. افزون بر این، شواهد نشان می‌دهد که وجود صلاحیت‌های زیباشناختی مانند لحن خوش، بهره‌گیری از اشعار و ضرب‌المثل‌ها و استفاده از تصاویر و نمودارها، می‌تواند در ایجاد انگیزه در یادگیرندگان مؤثر واقع شود (Aghaee & Ghasemi, 2023).

در بعد صلاحیت‌های آموزشی، نتایج نشان‌دهنده آن است که آشنایی با محتوای عربی، مهارت‌های روان‌شناسی تربیتی، طرح درس‌نویسی و تسلط بر فناوری آموزشی از عناصر مهم در موفقیت معلمان زبان عربی هستند. این یافته‌ها با دیدگاه (Cheng et al., 2024) همخوانی دارد که توسعه صلاحیت‌های آموزشی را در گرو افزایش خودکارآمدی معلمان در دوره‌های کارورزی و آموزش‌های حمایتی می‌داند. از سوی دیگر، با توجه به تغییرات سریع تکنولوژیک، استفاده از ابزارهای نوین مانند آزمون‌های آنلاین، رسانه‌های تعاملی، نرم‌افزارهای آموزشی و هوش مصنوعی، نقش پررنگ‌تری در صلاحیت‌های حرفه‌ای یافته‌اند. پژوهش (Tzafilkou et al., 2023) نیز اهمیت سنجش و تقویت سواد دیجیتال در میان معلمان را تأیید می‌کند و آن را لازمه آموزش مؤثر در دوره پسا کرونا می‌داند.

بعد رهبری در مدل حاضر شامل خودرهبری و دیگررهبری بود. نتایج نشان داد که این صلاحیت‌ها نیز به شدت تحت تأثیر بعد عمومی قرار دارند. صلاحیت‌های رهبری از طریق عناصر درونی مانند آرامش روانی، اعتماد به نفس و انرژی مثبت و نیز عناصر بیرونی مانند مدیریت کلاس، انگیزه‌دهی و تسهیل‌گری، معلمان را به رهبران آموزشی مؤثر بدل می‌کنند. نتایج با دیدگاه (McDonnell et al., 2024) سازگار است که تأکید دارد صلاحیت‌های هیجانی و اجتماعی معلمان مستقیماً به آمادگی شغلی دانش‌آموزان مرتبط است. همچنین، (Korona, 2024) نیز نشان داده است که توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در حوزه‌هایی همچون رسانه، سواد دیجیتال و خودرهبری می‌تواند موجب بهبود مشارکت و تعاملات حرفه‌ای آنان شود.

از منظر نظری، یافته‌های این پژوهش در چارچوب مطالعات (Rajagopalan, 2015) و (Kanaga, 2007) نیز قابل تبیین است. این دو پژوهش به روشنی تأکید دارند که شایستگی معلم نه صرفاً در دانش تخصصی بلکه در مهارت‌های ادراکی، تعامل‌گرایانه، اخلاقی و حرفه‌ای او تعریف می‌شود. افزون بر آن، (Purwati & Sukirman, 2024) با تکیه بر مطالعات مربوط به پیاده‌سازی برنامه درسی در اندونزی، بر لزوم ارتقاء شایستگی‌های معلمان همسو با نیازهای محلی تأکید دارد. چنین دیدگاهی با رویکرد پژوهش حاضر در طراحی و بومی‌سازی مدل شایستگی حرفه‌ای برای معلمان زبان عربی در عراق مطابقت کامل دارد.

در نهایت، باید اشاره کرد که ساختار نهایی مدل تأییدشده، شامل چهار بعد اصلی و یازده مؤلفه سازمان‌دهنده، توانست تصویری دقیق و بومی از الزامات شغلی معلمان زبان عربی ارائه دهد. هم‌راستایی این مدل با مطالعات (Navidinia et al., 2013) و (Tröbst et al., 2018) که بر ضرورت ارزیابی مبتنی بر شایستگی و طراحی ابزارهای معتبر برای سنجش معلمان تأکید دارند، نشانگر اعتبار بیرونی نتایج این تحقیق است. مدل مذکور می‌تواند مبنای مناسبی برای طراحی دوره‌های ضمن خدمت، برنامه‌ریزی درسی دانشگاه‌های تربیت معلم، و سیاست‌گذاری‌های آموزش و پرورش عراق در حوزه زبان عربی قرار گیرد.

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های این مطالعه تمرکز جغرافیایی آن بر شهر المثنی است که امکان تعمیم‌پذیری یافته‌ها به سایر مناطق عراق با بافت‌های فرهنگی و اجتماعی متفاوت را کاهش می‌دهد. همچنین، استفاده از ابزار پرسشنامه که متکی بر خودارزیابی است، ممکن است باعث بروز سوگیری‌های پاسخ‌دهی مانند تمایل به پاسخ‌های مطلوب اجتماعی شده باشد. محدودیت دیگر، عدم بررسی عمیق تفاوت‌های جنسیتی، تحصیلی و سابقه شغلی در نتایج نهایی مدل شایستگی است که می‌تواند در مطالعات آتی مدنظر قرار گیرد.

برای غنای بیشتر مدل شایستگی حرفه‌ای معلمان زبان عربی، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های کیفی مکمل مانند مصاحبه‌های عمیق با معلمان، ناظران آموزشی و مدیران مدارس در مناطق مختلف عراق انجام گیرد. همچنین می‌توان با استفاده از روش‌های تحلیل مسیر یا مدل‌سازی معادلات ساختاری چندگروهی، تأثیر متغیرهای میانجی مانند رضایت شغلی، حمایت سازمانی یا خودکارآمدی بر رابطه بین شایستگی‌ها و عملکرد آموزشی معلمان بررسی شود. به‌علاوه، پیشنهاد می‌شود همین مدل برای سایر دروس زبان مانند انگلیسی، کردی یا فارسی در نظام آموزشی عراق بومی‌سازی و ارزیابی شود.

بر اساس یافته‌های این مطالعه، توصیه می‌شود وزارت آموزش و پرورش عراق نسبت به طراحی برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های توسعه حرفه‌ای برای معلمان زبان عربی با محوریت ابعاد چهارگانه مدل اقدام نماید. همچنین، سیستم‌های ارزیابی معلمان بازنگری شده و بر اساس شاخص‌های تعریف‌شده در مدل بومی طراحی شوند. این مدل همچنین می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای طراحی کتب درسی تربیت معلم، بازنگری در محتوای دوره‌های دانشگاه فرهنگیان، و تدوین استانداردهای حرفه‌ای استخدام معلمان جدید استفاده گردد.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در انجام این پژوهش ما را همراهی کردند تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

موازین اخلاقی

در تمامی مراحل پژوهش حاضر اصول اخلاقی مرتبط با نشر و انجام پژوهش رعایت گردیده است.

Extended Abstract

Introduction

The quality of any educational system is inherently tied to the competency of its teachers. As (Rajagopalan, 2015) asserts, no educational system can rise above the quality of its educators. In a world where pedagogical expectations have shifted from mere content delivery to dynamic facilitation of meaningful learning, teacher competence has emerged as a critical factor in student success. A competent teacher must not only possess content knowledge but also the skills to foster critical thinking, motivation, emotional intelligence, and a culturally responsive pedagogy (Ababio, 2013). This is especially true for Arabic language instruction, where the subject matter intersects deeply with cultural and religious identity. Studies by (Aghaee & Ghasemi, 2023) have identified significant challenges in Arabic language teaching in Iran, such as reliance on outdated methods and the lack of trained educators, further emphasizing the need for a validated model of teacher competency. Professional competence is a multifaceted construct encompassing pedagogical skills, ethical commitment, emotional intelligence, digital literacy, and leadership capabilities (Alsowat, 2023; Purwati & Sukirman, 2024). Teachers are not only knowledge transmitters but also facilitators of learning environments where students are encouraged to explore, question, and construct meaning. To this end, (Kerry, 2015) and (Kanaga, 2007) highlight the importance of performance appraisal and competency models in developing effective teaching practices. Moreover, the integration of professional standards and self-efficacy mechanisms during pre-service education has been found to play a pivotal role in shaping teacher identity and effectiveness (Cheng et al., 2024; Tröbst et al., 2018).

The current study is framed by the recognition that the development and validation of a localized professional competency model can guide policy, training, and assessment strategies in language education. Given the unique challenges faced in teaching Arabic in Iraqi schools, a contextually relevant framework is crucial. As emphasized by (Navidinia et al., 2013), context-specific models are essential for accurately evaluating and enhancing teacher quality. Similarly, global educational trends such as the digitalization of learning demand that competency models incorporate digital skills and pedagogical adaptability (Korona, 2024; Tzafilkou et al., 2023). In line with this, (Zhu et al., 2023) suggests that institutional frameworks must support entrepreneurial teaching behaviors rooted in competence and innovation. Therefore, the present study seeks to validate a structured model of professional competencies for Arabic language teachers in Al-Muthanna, Iraq, incorporating ethical, instructional, technological, and leadership dimensions into a coherent framework.

Methods and Materials

This research employed a descriptive survey design. The statistical population comprised all Arabic language teachers in Al-Muthanna, Iraq (N=521). Using Cochran's formula and stratified random sampling, a sample of 221 teachers (140 males and 81 females) was selected. A researcher-developed questionnaire was used as the main data collection instrument. The questionnaire included two sections: demographic data and items aligned with the study objectives, designed based on theoretical foundations and qualitative interviews with subject matter experts. The instrument consisted of 53 items across four dimensions and eleven organizing themes. The validity of the tool was assessed using confirmatory factor analysis (CFA), item-level correlation analysis, and structural equation modeling. Reliability was determined through Cronbach's alpha and composite reliability, all of which exceeded 0.80, indicating strong internal consistency. Data were analyzed using covariance-based structural equation modeling to assess the factorial validity of the proposed competency model.

Findings

The results revealed that the proposed professional competency model for Arabic language teachers consists of four main dimensions—general competence, multi-faceted competence, instructional competence, and leadership competence—each supported by multiple organizing themes and basic subcomponents. Confirmatory factor analysis demonstrated that all four dimensions had satisfactory model fit indices. Factor loadings for observed variables ranged above 0.6, with t-values significant at the 0.95 confidence level, confirming the structural validity of the model.

Specifically, the general competence dimension, comprising personal and ethical subthemes, emerged as the core of the model. It showed significant and positive effects on the other three dimensions. The leadership competence dimension included self-leadership and other-leadership, both with strong factor loadings. Instructional competence included content knowledge, pedagogical knowledge, and technological proficiency. Multi-faceted competence covered professional skills, aesthetic awareness, democratic relations, and identity formation. Each subcomponent displayed adequate construct reliability, with Cronbach's alpha values exceeding 0.85 across all dimensions. The structural model also confirmed that general competencies had a cascading effect on instructional and leadership capabilities, validating the hypothesized hierarchical structure of the model.

Discussion and Conclusion

The findings of this study affirm the importance of a comprehensive, multi-dimensional approach to defining and assessing teacher competence in the context of Arabic language instruction. The validated model emphasizes the centrality of general competencies—specifically personal attributes such as emotional stability, flexibility, humor, impartiality, and moral integrity—as foundational traits that influence all other professional domains. These findings align with prior research that underlines the indispensable role of ethical and emotional competence in teacher effectiveness. Teachers who possess these attributes are more likely to build trust with learners, foster inclusive classroom environments, and serve as role models.

The multi-faceted competence domain broadens the scope of professional responsibility by integrating skills in student motivation, democratic classroom management, creative expression, and cultural identity promotion. These competencies are essential in language teaching, where student engagement and contextual relevance directly impact learning outcomes. The emphasis on aesthetic and interpersonal competencies also reflects a shift towards holistic education, where emotional and

cultural intelligence is valued alongside cognitive skills. This supports global trends in educational reform that advocate for socio-emotional learning and identity-sensitive pedagogy.

Instructional competence, as confirmed by the data, includes not only mastery of subject content but also the ability to connect lessons to real-life contexts, utilize technology, and create adaptive lesson plans. The inclusion of digital literacy, use of interactive whiteboards, and familiarity with artificial intelligence-based tools reflects an awareness of the digital transformation reshaping education globally. Teachers equipped with such competencies are better prepared to navigate hybrid learning environments and meet the evolving expectations of digitally native learners.

Leadership competence, both in terms of self-regulation and peer influence, was validated as a distinct and essential component. Self-leadership attributes like self-confidence, clarity, planning, and emotional balance enable teachers to function autonomously and resiliently. Simultaneously, other-leadership traits such as instructional facilitation, guidance, and collaborative decision-making position teachers as change agents within their schools. The positive interconnections between leadership and the other dimensions emphasize that effective teaching is inherently a leadership practice.

In conclusion, the professional competency model validated in this study provides a robust and contextually grounded framework for improving teacher quality in Arabic language instruction. By integrating ethical, instructional, technological, and leadership competencies into a coherent model, it offers practical insights for educational policymakers, teacher training institutions, and professional development programs. The model can be employed to inform the design of targeted training modules, performance evaluations, and recruitment strategies that align with the needs of Iraq's evolving educational landscape. Ultimately, fostering competent Arabic language teachers through such validated frameworks contributes not only to linguistic proficiency among students but also to broader educational equity and national cultural preservation.

References

- Ababio, B. (2013). Nature of teaching: What teachers need to know and do. *International Journal for Innovation Education and Research*, 1(3), 37-48. <https://doi.org/10.31686/ijer.vol1.iss3.113>
- Aghaee, M., & Ghasemi, T. (2023). Solutions for improving Arabic language schools in secondary schools in Iran. *Research in Teaching Arabic Language and Literature*, 5(1), 91-106. https://amozesharabi.cfu.ac.ir/article_3147.html?lang=en
- Alsowat, H. (2023). Developing and Validating Professional Teaching Standards for Higher Education EFL Instructors in Saudi Arabia: A Delphi Study. *Advances in Language and Literary Studies*, 12(6), 13-29. <https://doi.org/10.7575/aiac.all.v.12n.6.p.13>
- Bok, H., & Rietbroek, N. (2013). Programmatic assessment of competency-based workplace learning: When theory meets practice. *BMC Medical Education*, 13(1), 123. <https://doi.org/10.1186/1472-6920-13-123>
- Cheng, M., Li, H., Guo, L., Zheng, J., & Wang, G. (2024). Strategies for developing professional competencies in preservice teachers' educational internship and teaching support program: Mediated by teacher self-efficacy. *Contemporary Education and Teaching Research*, 5(1), 43-48. <https://doi.org/10.61360/BoniCETR242015700108>
- Kanaga, K. (2007). Performance test: Designing an effective competency model. *Leadership in Action*, 27(4), 7-10. <https://doi.org/10.1002/lia.1214>
- Kerry, E. (2015). Teacher Performance Appraisal: More about Performance or Development. *Australian Journal of Teacher Education*, 40(9), 101-116. <https://doi.org/10.14221/ajte.2015v40n9.6>
- Korona, M. (2024). Teachers' perceptions of media literacy competence during an online professional development. *Journal of Media Literacy Education*, 16(1), 36-49. <https://doi.org/10.23860/JMLE-2024-16-1-3>
- McDonnell, M., Yang, Y., & Zadhasn, Z. (2024). Linking Emotional and Social Competencies to Career Readiness Among Senior Undergraduates [Research Article]. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 7(1), 198-204. <https://doi.org/10.61838/kman.ijes.7.1.19>

- Navidinia, H., Kiani, G., Akbari, R., & Ghaffar Samar, R. (2013). Identifying Model Essentials and Components for Evaluation of English Language Teachers in Iranian High Schools. *Two Monthly Linguistic Queries*, 6, 225-266. <https://lrr.modares.ac.ir/article-14-9588-en.html>
- Njenga, M. (2023). Continuing professional development of vocational teachers in Kenya: Motivations, practices and teacher profiles. *International Journal of Educational Research Open*, 5, 100282. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100282>
- Purwati, E., & Sukirman, D. (2024). Teacher competence development in Kurikulum Merdeka implementation: A literature study. *Inovasi Kurikulum*. <https://doi.org/10.17509/jik.v21i1.62277>
- Rajagopalan, I. (2015). Impact on the Teaching-Learning Process in ESL Syllabus Design. *Shanlax International Journal of English*, 4(1), 31-45. https://www.shanlax.com/wp-content/uploads/SIJ_English_V4_N1_006.pdf?srsId=AfmBOopDelnnqXzPEGPMdHQO66k2Wd9nCK3zR0WxEX8wFromrivvpj16
- Tröbst, S., Kleickmann, T., Heinze, A., Bernholt, A., Rink, R., & Kunter, M. (2018). Teacher knowledge experiment: Testing mechanisms underlying the formation of preservice elementary school teachers' pedagogical content knowledge concerning fractions and fractional arithmetic. *Journal of Educational Psychology*, 110(8), 1049. <https://doi.org/10.1037/jedu0000260>
- Tzafilkou, K., Perifanou, M., & Economides, A. A. (2023). Assessing teachers' digital competence in primary and secondary education: Applying a new instrument to integrate pedagogical and professional elements for digital education. *Education and Information Technologies*, 28, 16017-16040. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-11848-9>
- Zhu, R., Liu, Z., Zhao, G., Huang, Z., & Yu, Q. (2023). The impact of institutional management on teacher entrepreneurship competency: The mediating role of entrepreneurial behaviour. *The International Journal of Management Education*, 21(2), 100794. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100794>